

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

PLAN VAN AANPAK

Evaluatie van het Open Science
beleid, 2024

14 februari 2024
Evaluatiecel,
Afdeling Strategie en Coördinatie
Afdeling Onderzoek

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
1 Inleiding	3
1.1 Open Science	3
1.2 Het Vlaams beleidsplan Open Science	3
2 Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie	5
2.1 Aanleiding	5
2.2 Bepalingen inzake de evaluatie	5
3 Beleidscontext	6
3.1 Beknopte historiek	6
3.2 Het beleidsplan Open Science Beleid	6
3.2.1 Initieel beleidskader	6
3.2.2 Beleidsevolutie	9
4 Doelstellingen en beoogde resultaten	13
4.1 Uitgangspunten voor de evaluatie	13
4.2 Doelstellingen van de evaluatie	13
4.3 Beoogde resultaten	14
5 Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie	16
5.1 Inhoudelijk	16
5.2 Tijds kader	16
5.3 Recente relevante beleidsevaluaties	16
5.4 Input van het voorwerp van de evaluatie	17
6 Evaluatieluiken	18
6.1 Ex-anteluik	18
6.2 Ex-postluik	20
6.3 Conclusies en aanbevelingen	20
7 Evaluatieonderdelen, -methodologieën en procedure	21
7.1 Onderdelen van de evaluatie en methodologieën	21
7.2 Procedure	21
7.2.1 Bronnen	21
7.2.2 Evaluatoren	22
7.2.3 Verloop	23
7.2.4 Nazorg	24
7.3 Planning	24
8 Informeren van en afstemming met het evaluatievoorwerp	26
9 Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie	28
9.1 Algemeen	28
9.2 Beschikbaarheid van documenten	28
10 Gebruik en verspreiding van de resultaten van evaluaties	30

1 Inleiding

1.1 Open Science

“Open Science” is een concept met meerdere, van de context afhankelijke, definities die ook doorheen de tijd zijn geëvolueerd. Zeer beknopt omschreven slaat Open Science op het openen of transparanter maken van de ganse onderzoekscyclus. Als koepelterm omvat Open Science dus ontwikkelingen en evoluties zoals: Open Access (van publicaties, tot onderzoeksinformatie, tot onderzoeksdata); Open Data; citizen science; onderzoeksintegriteit; transparantie in de evaluatie van onderzoek; openheid over gebruikte methodologieën, algoritmes en software; enz.

“Open” slaat onder meer op het aspect dat onderzoek of wetenschap (meer en meer) grenzen overstijgt, of verwacht wordt grenzen te overstijgen en de opportuniteiten die dit schept. Dit betreft niet enkel geografische grenzen maar ook grenzen tussen disciplines of sectoren, grenzen binnen de wetenschap(pen) zelf of grenzen met de maatschappij, de burger of het bedrijfsleven. Open Science is – onder meer omwille van (verdere) digitalisering – een drijvende kracht in de verandering in wetenschap. Open Science houdt potentieel in op vlak van economische groei, beter onderzoek en efficiëntere investering in onderzoek, het maatschappelijk draagvlak voor onderzoek, enz.

Open Science evolueerde in eerste instantie vanuit de basis, de onderzoekswereld zelf, maar is ook sterk ingebed in het Europese beleid, waarbij Open Science ook met Open Innovation wordt verbonden¹. De Europese Commissie is er reeds lang van overtuigd dat Open Science de norm moet worden en dit minstens voor publiek gefinancierd onderzoek en ziet via het “Responsible Research & Innovation (RRI) programma” en het Open Science kader toe op de transparantie en toegankelijkheid van wetenschappelijke publicaties, de naleving van de gedragscodes en het respect voor de wetenschappelijke integriteit binnen Europese onderzoeksprojecten.

Een van de kernelementen binnen het Europese beleidskader inzake Open Science is de European Open Science Cloud (EOSC). Via dit “federated cloud”-project (waarbinnen bestaande infrastructuren en repositories op nationaal of regionaal niveau slim gekoppeld worden), is het de bedoeling om de Europese onderzoeker een omgeving aan te bieden voor het opslaan, beheren, analyseren en over disciplines heen gebruiken, van data. Dit initiatief is tevens bedoeld om lidstaten ertoe aan te zetten om een eigen Open Science beleid te voeren.

1.2 Het Vlaams beleidsplan Open Science

Voortbouwend op eerdere initiatieven vanuit de (Vlaamse) onderzoekswereld en (beleids)ontwikkelingen inzake Open Science² en om invulling te geven aan Europese engagementen, gaf de Vlaamse Regering een formele concretisering van het Vlaamse Open Science beleid door haar goedkeuring te hechten aan de Nota aan de Vlaamse Regering van 20

¹ “Open Innovation, Open Science, open to the world – A vision for Europe”, zie ook: <https://op.europa.eu/s/y5u9>.

² Zie ook sectie 3.1.

december 2019³ (hierna “de nota m.b.t. het beleidsplan Open Science” genoemd). Hiertoe omvat de nota enerzijds een (initieel) Vlaams beleidsplan Open Science waarin de doelstellingen van het Open Science beleid en de investering van de Vlaamse overheid erin, verder worden uitgewerkt. Anderzijds omvat de nota het voornemen tot het oprichten van de Flemish Open Science Board (FOSB), om zo alle Vlaamse stakeholders te verenigen in een gedeelde toekomstvisie t.a.v. Open Science en de EOSC. Het beleidsplan vat de strategische doelstellingen van het Vlaamse Open Science beleid als volgt samen:

- meer en snellere valorisatie van wetenschappelijke kennis;
- een hogere impact (zowel economisch als wetenschappelijk) van de investeringen in onderzoek;
- een nauwere samenwerking tussen kennisinstellingen op het gebied van Open Science;
- betere wetenschap.

Sinds de goedkeuring van het (initiële) beleidsplan Open Science evolueerde de voorgenomen aanpak evenwel, onder meer ook naar aanleiding van verdere (Europese) ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen worden verder geschetst in sectie 3.2.2.

Het beleidsplan Open Science omvat tevens bepalingen over de evaluatie ervan. Het voorliggende plan van aanpak concretiseert deze evaluatie.

³ Nota aan de Vlaamse Regering van 20 december 2019 betreffende het Open Science beleid voor Vlaanderen en de oprichting van de Flemish Open Science Board (FOSB) en het Ontwerp besluit van de Vlaamse Regering houdende de herverdeling van de begrotingsartikelen van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2019 in het kader van het Vlaams Open Science beleid (VR2019.2012.DOC.1265), zie ook: <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/beslissingen-vlaamse-regering-economie-wetenschap-en-innovatie-20-december-2019>

2 Aanleiding voor en bepalingen m.b.t. de evaluatie

2.1 Aanleiding

In de nota m.b.t. het beleidsplan Open Science, zijn onder sectie 2.4.8 bepaling opgenomen m.b.t. de evaluatie.

De nota stipuleert dat het verdere Open Science beleid in Vlaanderen en de investering erin wordt bijgestuurd, enerzijds op basis van de resultaten van de evaluatie en anderzijds rekening houdend met internationale tendensen.

2.2 Bepalingen inzake de evaluatie

Deze “uitgebreide evaluatie” staat naast de jaarlijkse opvolging die aan de hand van de voortgangscntrole van de doelstellingen en KPI's gebeurt.

De nota stipuleert dat deze evaluatie het gevoerde Open Science beleid en de behaalde resultaten ervan betreft. Hierbij dient de evaluatie rekening te houden met de strategische doelstellingen, het behalen van de KPI's, de Europese en internationale ontwikkelingen inzake Open Science en de gerealiseerde impact.

Wat de aanpak betreft, geeft de nota aan dat er eventueel een beroep kan gedaan worden op het oordeel van een internationaal panel van experts en/of op een benchmarking met andere EU-lidstaten.

Qua timing geeft de nota aan dat de evaluatie na vijf jaar (te rekenen vanaf 2019) en meer specifiek in de tweede helft van 2024 wordt uitgevoerd.

De nadere bepalingen over de inhoud en reikwijdte van de evaluatie worden in 2024 opgesteld door de evaluatiecel van het Departement EWI en vervolgens toegelicht aan de betrokken stakeholders en de FOSB.

3 Beleidscontext

3.1 Beknopte historiek

Zoals toegelicht in de nota m.b.t. het beleidsplan Open Science, bouwt het beleid voort op eerdere ontwikkelingen en evoluties, zowel vanuit de onderzoekswereld als vanuit het beleid. Hierbij verwijst de nota naar sleutelmomenten zoals de ondertekening van de “Brussels Declaration on Open Access” van oktober 2012⁴, door het Departement EWI georganiseerde stakeholder-events over Open Access en Open Data, ontwikkelingen op Europees vlak zoals de conclusies van de EU Raad voor Concurrentievermogen van mei 2016 over Open Science⁵, het advies van de VRWI⁶ over Open Science⁷ van oktober 2016, de “Research Data Management en de Vlaamse universiteiten – white paper” van de VLIR van januari 2018⁸, en de benchmarkstudie die het Departement EWI in het voorjaar van 2018 liet uitvoeren door een consultant over “De governancestructuur voor Open Data en Research Data Management in Vlaanderen”⁹. enz.

In het Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024¹⁰ werd in dit kader de volgende ambitie opgenomen, die vervolgens in de Beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 werd hernomen: “We trekken voluit de kaart van Open Science in Europees verband en maken onze kennisinstellingen verantwoordelijk om hierrond een beleid te voeren. Wetenschappelijk onderzoek, gefinancierd met publieke middelen dient zo snel mogelijk publiek toegankelijk te worden, volgens het principe “zo open als het kan, zo gesloten als nodig”. Dit gaat zowel op voor de toegang tot publicaties als voor de toegang tot de achterliggende onderzoeksdata. De implementatie van het Open Science beleid gebeurt in nauw overleg met alle betrokken actoren en stakeholders en met voldoende aandacht voor het carrièrematig waarderen en valoriseren van een Open Science mentaliteit, bijvoorbeeld via altmetrics”.

3.2 Het beleidsplan Open Science Beleid

3.2.1 Initieel beleidskader

Eind 2019 werd aan deze beleidsambities verder invulling gegeven met de goedkeuring van de Nota aan de Vlaamse Regering van 20 december 2019 betreffende het Open Science beleid voor

⁴ Zie ook: <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/open-access-voor-wetenschappelijk-onderzoek-brussels-declaration-ondertekend>

⁵ Zie ook: <https://www.consilium.europa.eu/nl/meetings/compet/2016/05/26-27/> en <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf>

⁶ Ondertussen kende de VRWI begin 2017 een transitie tot Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO).

⁷ Advies 223: Open Science voor een betere wetenschap met grotere impact, zie ook <https://www.vario.be/nl/adviezen-rapporten/advies-223-open-science-voor-een-betere-wetenschap-met-grotere-impact>

⁸ Zie ook: <https://vlir.be/publicaties/rdm-white-paper/>

⁹ Zie ook: https://www.technopolis-group.com/wp-content/uploads/2021/03/2980_Eindrapport-Open-Science-Governance-Vlaanderen_DEFINITIEF.pdf

¹⁰ Zie ook: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024>

Vlaanderen en de oprichting van de Flemish Open Science Board (FOSB) [...]”¹¹ waarin een “Vlaams beleidsplan Open Science” is vervat.

Voor het realiseren van de strategische doelstellingen (zoals eerder vermeld, zie sectie 1.2) stelt het beleidsplan (initieel) vier meer specifieke doelstellingen voorop:

- nastreven dat voor ieder nieuw gehonoreerd onderzoeksvoorstel een Data Management Plan¹² opgesteld wordt;
- nastreven dat bij alle onderzoeksgegevens maximaal de FAIR-principes¹³ toegepast worden;
- nastreven om alle publicaties waarvan het onderzoek geheel of gedeeltelijk met Vlaamse middelen wordt gefinancierd, in open access te publiceren;
- nastreven dat alle onderzoeksdata die de basis vormen van publicaties waarvan het onderzoek geheel of gedeeltelijk met Vlaamse middelen wordt gefinancierd, open data zijn (conform het principe “zo open als mogelijk, zo gesloten als nodig”).

Voor de verdere realisatie van deze doelstellingen structureert het beleidsplan het Open Science beleid vervolgens aan de hand vier uitdagingen, nl. de uitdagingen op het vlak van infrastructuur, human resources, governance en budget.

3.2.1.1 Infrastructuuruitdaging

Binnen de infrastructuuruitdaging wordt gewerkt aan een hybride oplossing voor het opslaan van data op drie niveaus en rekening houdend met domeinspecifieke factoren. De verschillende wetenschapsdomeinen hebben immers telkens specifieke vereisten en noden op het vlak van Research Data Management (RDM). Binnen een hybride oplossing wordt tegelijk een centrale en decentrale aanpak gevolgd om zowel een invulling te geven aan nog niet ingevulde noden, terwijl reed gedane investeringen in bestaande infrastructuren in een centrale interoperable structuur worden gecombineerd.

Deze hybride aanpak dient zich zowel te richten op:

- het niveau van analyse en kortetermijnopslag, waarbij rekenkracht van groot belang is;
- het niveau van langetermijnopslag;
- het niveau van het op duurzame wijze archiveren van data op zeer lange termijn.

Het beleidsplan geeft hierbij verdere detaillering van mogelijke pistes, actoren en stakeholders om dit nog uit te werken.

¹¹ Zie voetnoot 3 voor het volledige opschrift.

¹² Een Data Management Plan (DMP) vormt de sleutel tot een goed beheer van onderzoeksgegevens. Het verplicht zowel instellingen, financiers als individuele onderzoekers na te denken over de manier waarop onderzoeksgegevens beheerd worden en welke maatregelen getroffen dienen te worden om het delen van de data tijdens, of na afloop van het onderzoek, mogelijk te maken.

¹³ Dit Open Data principe stelt dat data vindbaar (findable), toegankelijk (accessible), interoperabel (interoperable) en herbruikbaar (reusable) moeten zijn.

3.2.1.2 Human resources uitdaging

Infrastructuur dient uiteraard ook beheerd en gebruikt te worden, wat ook de nodige personeelsinzet en technische expertise vereist, o.a. voor het integreren van de decentrale infrastructuren en het (technisch) implementeren van de governance-afspraken. Deze punten worden aangepakt binnen de human resources uitdaging. Hierbij wordt in het beleidsplan een piste naar voren geschoven om te werken met data stewards, die op de werkvloer op een decentrale manier ondersteuning bieden, aan de onderzoekers. Vanuit hun domeinspecifieke expertise kunnen deze data stewards dan ook bijdragen aan de centrale coördinatie en structuur.

3.2.1.3 Governance uitdaging

Aan beleidszijde is de minister bevoegd voor het beleidsveld wetenschappelijk onderzoek, via het Departement EWI, verantwoordelijk voor het bepalen van de strategische lijnen van het Open Science beleid in Vlaanderen. Het departement staat tevens in voor relevante vertegenwoordiging op Europees en internationaal vlak (OECD Global Science Forum, EOSC, enz.).

Voor het aanpakken van de uitdaging op het vlak van governance stelt het beleidsplan het oprichten van de Flemish Open Science Board (FOSB) voorop, met als tweeledig doel het voorzien in de beleidsmatige coördinatie en het versterken van het “eigenaarschap” inzake Open Science bij de stakeholders.

De taken van de FOSB (waarin zowel de overheid als de onderzoekswereld vertegenwoordigd zijn) omvatten, zoals initieel in het beleidsplan opgenomen:

- advies uitbrengen bij het uitrollen van het Open Science beleid in Vlaanderen;
- advies geven over de besteding van de voorziene middelen;
- de opvolging van de uitvoering van het beleid verzekeren en de strategische lijnen ervan bewaren.

Als een van de eerste opdrachten van de FOSB wordt het opstellen van een eerste ontwerp van roadmap voor Open Science in Vlaanderen vooropgesteld en dit in samenwerking met het Departement EWI¹⁴.

Voor het uittekenen van de governance stelt het beleidsplan de oprichting van het Flemish Research Data Network (FRDN) voorop. Dit netwerk wordt door de universiteiten en andere stakeholders in het Vlaamse onderzoekslandschap gevormd en is bedoeld om de samenwerking tussen de betrokken kennisinstellingen op het gebied van Research Data Management en Open Science te versterken.

3.2.1.4 Budgettaire uitdaging

Voor de benodigde personeelsinzet, data-infrastructuur, de ontwikkeling van applicaties of platformen, enz. bij zowel de onderzoeksinstellingen als de overheid zijn middelen nodig. Het beleidsplan voorziet hiertoe een jaarlijks budget van 5 miljoen euro voor de looptijd van het beleidsplan tijdens de huidige legislatuur (tot 2024). Het benodigde budget en de aanwending

¹⁴ Zie ook sectie 9.2

van dit budget wordt door de FOSB verder gespecificeerd in een jaarlijks budgetvoorstel en is gekoppeld aan de roadmap voor Open Science in Vlaanderen.

3.2.1.5 Monitoring

Het verloop van het beleidsplan wordt gemonitord via een jaarlijkse rapportering aan het Departement EWI. Deze voortgangscontrole omvat de realisaties van de doelstellingen en KPI's (Kritieke Prestatie-Indicatoren).

In het initiële beleidsplan worden algemene principes voor deze KPI's en ontwerp-KPI's vooropgesteld. Hierbij wordt aangegeven dat het de bedoeling is dat deze aan de FOSB worden voorgelegd voor verdere uitwerking (conform de opgenomen principes). Deze KPI's zullen vervolgens samen met een timing verder uitgewerkt worden in de roadmap.

De principes die hiervoor in het initiële beleidsplan worden meegegeven zijn:

- De KPI's hebben betrekking op al het onderzoek (geheel of gedeeltelijk) gefinancierd met Vlaamse publieke middelen (zoals FWO¹⁵, BOF¹⁶, IOF¹⁷, enz.);
- De KPI's worden gemeten op instellingsniveau;
- Bij het niet behalen van een of meerdere KPI's zal er door die instelling een remediëeringsplan voorgelegd worden ter advies aan de FOSB en ter goedkeuring door het departement en de bevoegde minister.

De ontwerp-KPI's die in het initiële beleidsplan worden meegegeven, kunnen als volgt worden samengevat:

- Een streefdatum vanaf wanneer voor ieder nieuw gehonoreerd onderzoeksvoorstel een Data Management Plan wordt opgesteld;
- Een streefdatum vanaf wanneer voor al het gepubliceerde onderzoek vanaf een te bepalen datum maximaal naar "FAIR-data" gestreefd wordt;
- Streefdata vanaf wanneer een te bepalen percentage van alle onderzoek in een te bepalen type van Open Access wordt gepubliceerd;
- Streefdata vanaf wanneer een te bepalen percentage van onderzoeksdata als Open Data worden opengesteld.

3.2.2 Beleidsevolutie

Het initieel uitgezette beleid uit het Vlaams beleidsplan Open Science van 2019 evolueerde en werd verder uitgewerkt in de voorbije jaren. Deze ontwikkelingen werden gerapporteerd en geconcretiseerd in nota's en mededelingen aan de Vlaamse Regering. De hoofdlijnen hierin worden hieronder kort samengevat.

De in het beleidsplan vooropgestelde roadmap voor Open Science werd in december 2020 afgerond. Deze roadmap omvatte eveneens een eerste versie van het architectuurplan¹⁸. Een jaar

¹⁵ Fonds Wetenschappelijke Onderzoek - Vlaanderen

¹⁶ De Bijzondere Onderzoeksfondsen

¹⁷ De Industriële Onderzoeksfondsen

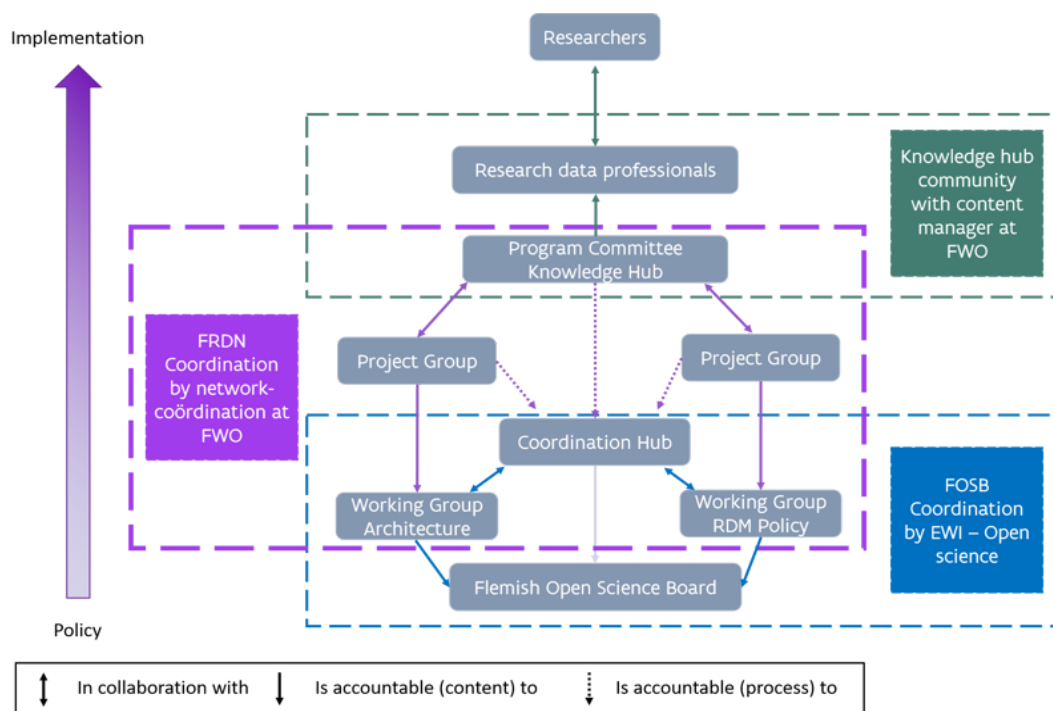
¹⁸ In dit plan wordt de architectuur uitgezet voor de uitbouw voor de benodigde ICT-infrastructuur voor het Open Science beleid.

later, in december 2021 volgde een update van zowel de roadmap als het architectuurplan. In maart 2023 werd opnieuw een update van deze roadmap opgesteld. Zo wordt ondertussen qua infrastructuur de overgang gemaakt van een hybride model¹⁹ naar een gefedereerd model²⁰.

De oprichting van de FOSB die in het beleidsplan werd vooropgesteld, gebeurde formeel op 21 februari 2020. Tevens bekrachtigde de FOSB de ambities uit het initiële beleidsplan m.b.t. de voorgestelde governancestructuur en de op te richten technische werkgroepen. Zo werd beslist om de Coordination Hub onder te brengen bij het FWO, werden de werkgroepen “Architectuur” en “RDM en Open Science opgericht” en kreeg ook het FRDN verder vorm. Het FRDN staat in voor de implementatie van het Open Science beleid, dat door de FOSB op strategisch niveau wordt uitgezet. De strategie van het FRDN werden geconcretiseerd in het beleidsplan 1.0 (2022-2024)²¹ in 4 strategische doelstellingen:

- SD1: “Ecosystemen doorheen de research data life cycle”;
- SD2: “Erkenning van Open Science in research assessment”;
- SD3: “Het FRDN is een professionele netwerkorganisatie”;
- SD4: “De Knowledge Hub is een in maturiteit groeiende Research Data Management community in Vlaanderen”.

Figuur 1 geeft een overzicht van de onderlinge verhouding van de verschillende elementen van de governancestructuur m.b.t. het Open Science beleid.

Figuur 1. Governancestructuur, bron: <https://www.frdn.be/about/governance-structure/>

¹⁹ Zie sectie 3.2.1.1

²⁰ Zie sectie 1.1

²¹ Hoofdstuk 2 van de bijlage bij de Mededeling aan de Vlaamse Regering van 10 maart 2023 betreffende de FOSB en het Open Science beleid in Vlaanderen: update van de Roadmap Open Science beleid voor Vlaanderen (VR2023 1003 MED.0089)

De initieel vooropgestelde KPI's werden verder uitgewerkt in de Mededeling aan de Vlaamse Regering van 4 december 2020²². Deze KPI's betreffen, samengevat, streefdoelen en streefdata uitgezet voor de periode 2020-2026, m.b.t.:

- het percentage van het aantal onderzoekers die in een referentiejaar actief zijn, die met een ORCID iD²³ geregistreerd zijn.
- het percentage van het aantal nieuw gestarte onderzoeksprojecten (geheel of gedeeltelijk) gefinancierd met Vlaamse publieke middelen waarvoor een Data Management Plan wordt opgesteld.
- het versterken en verruimen van de mate waarin in Vlaanderen geproduceerde digitale onderzoeksdata aan de FAIR-principes voldoet (nog uit te werken²⁴).
- de mate waarin onderzoeksresultaten onder (een vorm van) Open Access gepubliceerd worden.
- de mate waarin digitale onderzoeksdata onder (een vorm van) Open Data gepubliceerd worden.

Bij de Mededeling aan de Vlaamse Regering van 17 december 2021²⁵ werd door de werkgroep "RDM en Open Science" een remediëringsplan toegevoegd voor de KPI m.b.t. het als Open Data publiceren van onderzoeksdata, over de instellingen heen, omwille van de complexiteit van de meetbaarheid van deze KPI. Op basis van de het rapporteringsjaar 2021 werd in 2022 een eerste "KPI sense making oefening" uitgevoerd. Dit Sense Making Rapport werd als bijlage bij de Nota aan de Vlaamse Regering van 7 juli 2023²⁶ gevoegd. Het Sense Making Rapport geeft een interpretatie van de data en rapporteringen, waarbij niet alleen aandacht aan de cijfers wordt besteed, maar ook aan de methodologische component. Het meetproces is immers nog steeds in wording, ook binnen de Europese context. Het is een streefdoel om tot hoogwaardige metingen te komen, waarbij de instellingen conform de KPI-definities rapporteren. Het Sense Making Rapport ging in op de KPI's m.b.t. de ORCID iD, het Data Management Plan (DMP), Open Access en Open Data. Tot op heden ontbreekt echter consensus (ook op Europees niveau) over hoe de mate waarin onderzoeksdata aan de FAIR-principes voldoet.

Op budgettair vlak werd vanaf 2019 telkens een budget 5 miljoen euro voorzien. Deze middelen worden verdeeld tussen enerzijds het FWO (personeels- en algemene werkingskosten voor o.a. de

²² Mededeling aan de Vlaamse Regering van 4 december 2020 betreffende het Open Science beleid in Vlaanderen: roadmap, KPI's en meerjarenplan (VR2020 0412 MED.0379)

²³ Een ORCID iD laat toe om onderzoekers eenduidig te identificeren over (ook buitenlandse) aanstellingen en instellingen heen, en om de affiliatie, financiering, diverse vormen van output (publicaties, peer reviews, datasets) aan de onderzoeker te linken. Zie ook <https://orcid.org/>.

²⁴ Op het moment van deze mededeling aan de Vlaamse Regering was er hiervoor nog geen concreet – Europees afgestemd – meetinstrument ter beschikking.

²⁵ Mededeling aan de Vlaamse Regering van 17 december 2021 betreffende het Open Science beleid in Vlaanderen: update van de Roadmap Open Science beleid voor Vlaanderen en het Architectuurplan (VR2021 1712 MED.0453)

²⁶ Nota aan de Vlaamse Regering van 7 juli 2023 betreffende de uitvoering voor het jaar 2023 van de beslissing van de VR in 2019 m.b.t. het "Open Science Beleid voor Vlaanderen en de oprichting van de Flemish Open Science Board"; Ontwerp Besluit van de Vlaamse Regering over de toekenning van de subsidies aan de betrokken instellingen voor de Uitvoering van het Open Science beleid voor Vlaanderen en de Flemish Open Science Board (FOSB) voor het jaar 2023 (VR2023 0707 DOC.0915)

Coordination Hub) en anderzijds de stakeholders (universiteiten, hogescholen, SOC's en andere kennisinstellingen). De middelen van de stakeholders zijn voorbehouden voor het inzetten van data stewards (zie sectie 3.2.1.2) en voor het realiseren van de nodige infrastructuur voor FAIR data repositories en interoperabiliteit. Van de instellingen wordt ook verwacht dat ze deze financiering van de Vlaamse overheid matchen met eigen financiering voor Open Science.

4 Doelstellingen en beoogde resultaten

4.1 Uitgangspunten voor de evaluatie

In de Beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie 2019-2024 wordt in het kader van de doelstelling “een beleid gedreven door feiten en cijfers” het engagement aangegaan om de evaluatie-agenda van het departement nauwgezet uit te voeren. Hierbij wordt gespecificeerd dat de proportionaliteit van de evaluatie-aanpak in functie van de omvang van de betrokken organisaties en budgetten bekeken zal worden met het oog op het efficiënt besteden van tijd en middelen.

Dit engagement werd door de evaluatiecel van het Departement EWI geconcretiseerd in de eigen beleidsplanning voor de periode 2020-2024 en in een visienota inzake de rationalisatie van de evaluaties.

In deze documenten werden ook een aantal uitgangspunten²⁷ voor de uit te voeren evaluaties naar voren geschoven die in deze context worden toegepast:

- Alle evaluatiebepalingen (uit de regelgeving) dienen aan bod te komen.
- Evaluaties dienen te evolueren en te innoveren. “Platgetreden paden” worden vermeden.
- Evaluaties houden een goede balans tussen het ex-ante- en het ex-postperspectief. Concreet betekent dit dat het ex-anteperspectief meer aandacht moet krijgen en het ex-postperspectief beknopter wordt.
- Waar mogelijk/relevant wordt een systeembenadering ingebracht. Deze systeembenadering gaat in eerste instantie uit van het W&I-systeem en de beleidsdoelstellingen-kaders waarin dit is ingebed.

Voorts werd in 2021 het Vlaamse overheidsbrede project “Vlaams Brede Heroverweging” (VBH) uitgevoerd. Dit project beoogde een grondige uitgavendoorlichting (spending review) en waar relevant een doorlichting van de kostendeckingsgraden binnen de Vlaamse begroting, met als doel de kwaliteit van de publieke financiën te verbeteren op vlak van efficiëntie en effectiviteit²⁸. Enerzijds zijn dit project en de analyses en rapporten ervan van belang als informatiebronnen²⁹ voor deze evaluatie. Anderzijds dienen de evaluatieresultaten ook input te leveren voor toekomstige uitgavedoorlichtingen. Het is immers de bedoeling om op basis van de ervaringen met VBH in Vlaanderen op regelmatige basis uitgavendoorlichtingen op te zetten.

4.2 Doelstellingen van de evaluatie

Zoals aangegeven in sectie 2.1 stelt het beleidsplan Open Science een evaluatie voorop, met als doel het formuleren van bijsturingen voor het Open Science beleid in Vlaanderen en de investering erin. De evaluatie dient hiertoe rekening te houden met de strategische

²⁷ De eerste twee uitgangspunten waren eerder ook al geldig, maar worden hier ter herinnering hernomen.

²⁸ Zie: <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/vlaamse-brede-herooverweging-binnen-het-beleidsdomein-ewi-naar-een-integrale-duurzame-vlaamse> voor de VBH-rapportering betreffende het beleidsdomein EWI.

²⁹ Zie: <https://www.vlaamsparlament.be/nl/parlementair-werk/dossiers/dossiers/de-vlaamse-brede-herooverweging>

doelstellingen van het beleidsplan, het behalen van de KPI's, de Europese en internationale ontwikkelingen inzake Open Science en de gerealiseerde impact (van het Open Science beleid).

4.3 Beoogde resultaten

Als resultaten van de evaluatie van het beleidsplan Open Science worden minstens onderstaande elementen verwacht:

- Ex-anteperspectief: een analyse en beoordeling m.b.t. de toekomst, in eerste instantie voor een periode tot het einde van de legislatuur 2024-2029, maar voor zover relevant kan de analyse en beoordeling ook verder vooruitblikken, in termen van:
 - De toekomstige doelstellingen en ambities van en verwachtingen ten aanzien van het Open Science beleid en een eventuele voortzetting van, of aanzet voor een nieuw beleidsplan of ander beleidsinstrument;
 - De wijze waarop deze toekomstige doelstellingen en ambities gerealiseerd zullen worden en welke (aanpassing(en) aan de huidige) organisatiestructuur hiervoor nodig is;
 - Een financiële vooruitblik op de voorziene, nodige, beschikbare en in te zetten overheidsmiddelen in het kader van het Open Science beleid en de eigen bijdrage die betrokken actoren hierin (verwacht worden te) leveren; en een vooruitblik op de verhouding van specifieke middelen in het kader van het Open Science beleid ten opzichte van middelen voor andere beleidsonderwerpen die evenwel ook met Open Science verband houden;
 - Welke (aanpassing(en) aan de huidige) KPI's zijn nodig om de realisaties van het Open Science beleid naar de toekomst toe (beter) te monitoren. Hierop aansluitend, of en hoe kan worden opgevolgd wat de – al dan niet geambieerde - impact is van zowel het beleidsplan als van Open Science op zich;
 - (Toekomstige) Europese en internationale tendensen en ontwikkelingen (of op andere beleidsniveaus) op vlak van Open Science waarop toekomstig Vlaams beleid inzake Open Science zal moeten inspelen;
 - Een toekomstgerichte systeemblik, rekening houdende met (toekomstige) tendensen en ontwikkelingen op vlak van met Open Science (op de verschillende beleidsniveaus) verweven beleidsthema's, -prioriteiten en doelstellingenkaders;
 - Het toekomstpotentieel van het beleidsplan als beleidsinstrument.
- Ex-postperspectief: een analyse en beoordeling, over de periode (minstens) vanaf de start van het beleidsplan (2019) en vroeger indien relevant³⁰ in termen van:
 - De mate waarin de doelstellingen en/of ambities van en verwachtingen ten aanzien van het beleidsplan Open Science – binnen de verschillende uitdagingen – tot nu toe werden vervuld, en/of al dan niet bijgesteld. Hierbij dient ook rekening gehouden te worden met het evoluties in het Vlaamse en Europese, maar ook ruimere, beleidskader en het systeemperspectief;

³⁰ Zoals verduidelijkt in sectie 3.1 werken de Vlaamse overheid en andere actoren al langer aan (beleid) rond Open Science.

- De wijze waarop deze doelstellingen en ambities gerealiseerd werden en hoe de hiertoe opgezette organisatiestructuur hieraan bijgedragen heeft;
 - Een financiële analyse;
 - Een analyse van de realisaties binnen het Open Science beleid, onder meer op basis van de KPI's, en een analyse van de impact (bv. vanuit wetenschappelijke, maatschappelijke, economische en beleidsmatige invalshoek) van zowel het beleidsplan als van Open Science op zich;
 - Het werken met een beleidsplan als beleidsinstrument.
- Conclusies en aanbevelingen.

Concreet moet de evaluatie leiden tot een eindrapportering waarin conclusies en aanbevelingen betreffende de toekomst zijn opgenomen en de resultaten van deze evaluatie zullen meegenomen worden bij de toekomstige beleidsvorming inzake Open Science.

5 Krijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie

5.1 Inhoudelijk

De evaluatie omvat in eerste instantie wat in het beleidsplan Open Science wordt vooropgesteld, maar is hier niet toe beperkt. In het beleidsplan wordt immers een evaluatie van het Open Science beleid vooropgesteld en niet enkel van het beleidsplan op zich. Deze evaluatie dient dus ruimer te worden opgevat en dient rekening te houden met de beleidsontwikkelingen en de evolutie in de beleidscontext en dit op de verschillende (beleids)niveaus. De vooropgestelde doelstellingen en verwachte resultaten van de evaluatie zijn reeds in hoofdstuk 4 van dit plan van aanpak verduidelijkt en worden verder gedetailleerd in de evaluatieluiken opgenomen in hoofdstuk 6.

Binnen het Open Science beleid zijn ook verschillende actoren betrokken, al dan niet samengebracht binnen de delen van de governancestructuur (FOSB, FRDN, de hubs, werkgroepen) en er wordt (of werd) samengewerkt met verschillende actoren of initiatieven van de overheid (bv. FRIS³¹, FWO, enz.). Specifieke aanbevelingen uit het geheel van de evaluatie zijn mogelijk, maar het is evenwel niet de bedoeling dat de aanpak van deze evaluatie verwordt tot een aaneenschakeling van individuele evaluaties van deze actoren en initiatieven vanuit de invalshoek van Open Science.

Binnen onder meer de FOSB en het FRDN worden ook verschillende actoren samengebracht. Het is dan ook essentieel dat deze verschillende partijen in deze evaluatie gehoord worden en hun inbreng kunnen leveren. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt en voortgewerkt op initiatieven die reeds binnen de FOSB en het FRDN zijn opgezet, maar er dient natuurlijk ook in het verloop van het evaluatieproces en bij de keuze en uitwerking van de methodologieën rekening mee gehouden worden.

5.2 Tijds kader

Het beleidsplan stelt (sectie 2.2) dat de evaluatie in de tweede helft van 2024 wordt uitgevoerd. In overleg met het vertegenwoordigers van het Departement EWI en de FOSB is beslist om de evaluatie reeds op te starten in de eerste helft van 2024 en de evaluatie af te ronden tegen eind oktober 2024. De einddatum voor deze evaluatieprocedure wordt vastgesteld op 31 oktober 2024.

5.3 Recente relevante beleidsevaluaties

In de voorbije jaren werden verscheidene beleidsevaluaties uitgevoerd, die relevant (kunnen) zijn voor deze evaluatie, zoals de evaluaties van financieringsinstrumenten voor onderzoek (onder meer BOF en IOF), van het FWO, de onderzoekersbevraging van 2022, enz.

³¹ FRIS staat voor het onderzoeksportaal Flanders Research Information Space (zie ook <https://www.researchportal.be/nl>).

5.4 Input van het voorwerp van de evaluatie

De evaluatie zal onder meer gebruik maken van een zelfevaluatie opgesteld door de FOSB en het FRDN, die zal bestaan uit een ex-post- en een ex-ante luik. Er werd afgesproken dat de verwachte zelfevaluatie zal opgeleverd worden conform de voorziene timing. Deze timing wordt weergegeven in sectie 7.3.

6 Evaluatieluiken

Rekening houdend met de hogervermelde doelstellingen en de elementen die minstens als resultaat van de evaluatie worden verwacht en de klijtlijnen en draagwijdte van de evaluatie indachtig, worden volgende evaluatieluiken naar voren geschoven. Deze luiken dienen in de evaluatie-opdracht te worden opgenomen maar vormen geen exhaustieve opsomming. De gekozen evaluatieonderwerpen (per luik) zijn niet altijd even strikt van elkaar te scheiden. Overlappingsen tussen de luiken zijn dan ook niet uitgesloten.

Het is bovendien de bedoeling dat de evaluatie van het beleidsplan Open Science verschillende dimensies belicht. Zoals eerder aangegeven betreft dit een ex-ante- en ex-postperspectief, maar ook: zowel een interne (vanuit het oogpunt van – de actoren binnen – het Open Science beleid zelf) als een externe invalshoek (door de ogen van doelgroepen, belanghebbenden, enz.); vanuit een regionaal, federaal, Europees tot internationaal perspectief en zowel het Open Science beleid op zichzelf bekeken als in een systeemperspectief. Met systeemperspectief wordt bedoeld dat de evaluatie ook de systeemcontext in acht neemt, waarbij rekening gehouden wordt met andere (verwante) beleidsinstrumenten en -thema's betreffende Open.

6.1 Ex-anteluik

Zoals reeds is aangehaald onder de uitgangspunten voor de evaluatie (sectie 4.1), is het de bedoeling dat dit toekomstgericht evaluatieluik minstens een even belangrijk deel van de evaluatie vormt als het ex-postluik. De evaluatieresultaten dienen immers maximaal relevant te zijn voor de verdere beleidsvoering, -onderbouwing en -verantwoording en als leeraspect voor het geheel van het Open Science beleid, de Vlaamse overheid en de betrokken actoren.

Het ex-anteluik van de evaluatie geeft een vooruitblik op en analyse van de doelstellingen en ambities en verwachtingen ten aanzien van het toekomstig Open Science beleid. Hierbij (en ook voor de verdere onderdelen binnen het ex-anteluik) wordt in eerste instantie gebruik gemaakt van (het ex-anteluik) van de zelfevaluatie die door de FOSB en het FRDN wordt opgesteld en de toekomstvisie die door de bevoegde Vlaamse beleidsactoren wordt opgesteld (zie ook sectie 7.2.1). Daarnaast wordt een panel van internationale experts en een vergelijking met het beleid inzake Open Science in andere (Europese) landen via een benchlearning en documenten-analyse^{32, 33} ingezet.

Hiermee gepaard wordt ook een vooruitblik en analyse gemaakt van hoe deze toekomstige doelstellingen en ambities uitgevoerd en gerealiseerd kunnen worden. Elementen hierbij zijn welke (aanpassing(en) aan de huidige) organisatiestructuur hiervoor nodig is en hoe huidige of nog te betrekken actoren en stakeholders hier (verder) een rol in kunnen - of dienen te - spelen.

³² Zie bv. de EOSC Observatory (<https://eoscobservatory.eosc-portal.eu/home>) of SPARC Europe (<https://sparceurope.org/>)

³³ Een aandachtspunt hierbij is dat Europese of internationale rapporten over Open Science beleid zich doorgaans op land-/lidstaatniveau situeren. De documentenstudie moet hiermee dus met de nodige nuance en het nodige inzicht omgaan.

Uiteraard wordt hierbij ook ingegaan op het financiële aspect van de uitvoering en realisatie van de toekomstige doelstellingen en ambities.

Binnen dit luik dient er tevens aandacht uit te gaan naar hoe de realisatie van de toekomstige doelstellingen (beter) gemonitord kan worden via KPI's, waarbij onder meer aandacht uitgaat naar de relevantie en bruikbaarheid van deze KPI's en de mogelijkheid of haalbaarheid om deze te meten. Bij de beoordeling van toekomstige KPI's wordt ook rekening gehouden met hoe deze betekenisvol kunnen zijn om de vooropgestelde impact van enerzijds het beleid inzake Open Science maar ook van Open Science op zich, op te volgen. Naast een vooruitblik op de geambieerde impact van het toekomstig Open Science beleid dient ook te worden nagegaan hoe het beleidsplan effectief zal bijdragen aan de verwachte impact van (de verdere realisatie van) Open Science zelf (sectie 1.1). Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen impact op wetenschappelijk, maatschappelijk, economisch en beleidsmatig vlak. Wat te ambiëren impact betreft, kan mogelijks informatie geput worden uit de onderzoekersbevraging of kan de informatie uit de onderzoekersbevraging eventueel verder verdiept worden door het opzetten van focusgroepen met onderzoekers die in het kader van de bevraging aangaven hierover verder gecontacteerd te willen worden.

Zoals ook aangegeven in de evaluatiebepalingen van het beleidsplan dient de evaluatie, dus ook het ex-anteluik, rekening te houden met (toekomstige) Europese en internationale³⁴ tendensen en ontwikkelingen op het vlak van Open Science. Uiteraard dient de evaluatie ook rekening te houden met eventueel relevante ontwikkelingen op andere beleidsniveaus, bv. het federale niveau.

Open Science is ook sterk verweven met andere beleidsthema's, -prioriteiten en doelstellingenkaders. De evaluatie dient daarom een toekomstgerichte systeembenadering te omvatten. Enerzijds houdt deze systeemblik – voor zover relevant – rekening met (toekomstige) tendensen en ontwikkelingen op verschillende beleidsniveaus zoals onder meer: kennisveiligheid, high performance computing, digital single market, strategische autonomie, AI, GDPR, Open Innovation, Open Government, Public Sector Information (PSI), evidence-informed policymaking, Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA), wetenschapscommunicatie, citizen science, interdisciplinair onderzoek en onderzoeksinfrastructuur. Anderzijds gaat de systeemblik – voor zover relevant – ook in op de positionering van (het) Open Science (beleid) binnen beleidsdoelstellingenkaders op verschillende beleidsniveaus zoals onder meer het Vlaams W&I-beleid, het (de) ruimere Vlaamse beleid(svisie) (zoals bv. omschreven in Vizier 2030 en Visie 2050, de European Innovation Scoreboard, de Regional Innovation Scoreboard, EU-doelstellingen op vlak van W&I-beleid en ruimer en de SDG's).

Binnen het ex-anteluik is het tevens de bedoeling om na te gaan of het werken via een beleidsplan het meest geschikte beleidsinstrument is om het Open Science beleid naar de toekomst toe verder vorm te geven. Hiervoor en voor het geheel van het ex-anteluik kan bv. met een analyse en beoordeling van verschillende mogelijke toekomstscenario's worden gewerkt.

³⁴ Zie bv. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387324>

6.2 Ex-postluik

Het ex-postluik van de evaluatie wordt uitgevoerd op een aggregatieniveau die het niveau van de (jaarlijkse) rapportering overstijgt. Hierbij wordt maximaal gebruik gemaakt van de beschikbare rapporteringen en reeds uitgevoerde metingen, evaluaties en beoordelingen, door actoren binnen of van – initiatieven verweven met – (de governancestructuur van) het Open Science beleid. Daarnaast is (het ex-postluik) van de zelfevaluatie een primaire bron voor dit evaluatieluik.

Het ex-postluik van de evaluatie is er tevens op gericht om verantwoording te kunnen geven bij het gevoerde beleid op vlak van Open Science en de investering erin en om vanuit een terugblik onderbouwing te geven naar het ex-anteluik toe.

Hiertoe wordt een analyse en beoordeling gemaakt van de strategische doelstellingen van het beleidsplan, weliswaar rekening houdend met het feit dat de beleidsdoelstellingen, ambities en inzichten evolueerden (ook naar aanleiding van Europese en internationale ontwikkelingen) en dus tegenwoordig niet noodzakelijk identiek zijn aan de beleidsdoelstellingen en -ambities die bij het initiële beleidsplan golden. Voor zover relevant wordt deze evolutie ook gekaderd in een systeemblik ten aanzien van met Open Science verwante beleidsthema's, -prioriteiten en doelstellingenkaders, eveneens over beleidsniveaus heen.

Binnen het ex-postluik van de evaluatie wordt ook een analyse en beoordeling verwacht van de gerealiseerde impact van het beleid inzake Open Science, maar ook van Open Science op zich. Hiervoor wordt o.a. gebruikgemaakt van de KPI's, maar dit is hier niet toe beperkt. Bij dit punt, maar ook in het geheel van het ex-postluik, kan eventueel gebruik gemaakt worden van Europese of internationale vergelijkingen of rapporteringen over hoe Open Science wordt aangepakt in andere landen en op verschillende beleidsniveaus.

Dit luik omvat tevens een financiële analyse (op een geaggregeerd niveau) van de voorziene, beschikbare en de effectieve inzet van overheidsmiddelen in het kader van het Open Science beleid en de eigen bijdrage die betrokken actoren hieraan leverden. Deze analyse houdt in eerste instantie rekening met de middelen die specifiek in het beleidsplan Open Science kaderen. Daarnaast houdt de analyse, zover relevant, ook rekening met middelen in het kader van andere beleidsthema's en -instrumenten die evenwel eveneens direct met Open Science verband houden.

Binnen dit luik wordt tevens een beoordeling en analyse gemaakt over het werken met een beleidsplan als beleidsinstrument voor het Open Science beleid.

6.3 Conclusies en aanbevelingen

Hierbij worden de conclusies uit de verschillende luiken samengebracht en aangewend om tot een rapportering te komen met aanbevelingen voor eventuele bijsturing of vernieuwing van het beleidsplan Open Science. Deze eindrapportering omvat minstens een beschrijving van de beleidscontext, geeft een toelichting over de evaluatiecontext en -aanpak, een overzicht van de ingezette methodes en middelen, de uitgevoerde analyses en de eraan verbonden beoordelingen en een overzicht van conclusies en aanbevelingen.

7 Evaluatieonderdelen, -methodologieën en procedure

7.1 Onderdelen van de evaluatie en methodologieën

De evaluatie dient te bestaan uit een ex-anteluik en een ex-postluik, en een goed evenwicht tussen beide luiken is essentieel bij de uitvoering ervan. Wat inhoudelijk in beide luiken aan bod moet komen, wordt toegelicht in hoofdstuk 6.

De methodologieën die bij de uitvoering van de evaluatie in principe aan bod komen, zijn:

- Documentenstudie;
- Interviews met/bevraging van actoren, stakeholders³⁵, doelgroepen, enz.;
- Een internationaal panel van experts;
- Een benchlearning met andere EU-lidstaten of landen;
- Toekomstgerichte methodologieën ter ondersteuning van het ex-anteluik van de evaluatie.
- Een systeembenadering.

De werkzaamheden in het kader van deze evaluatie moeten leiden tot een globale eindrapportering waarvan de inhoud in grote lijnen wordt omschreven in sectie 6.3.

7.2 Procedure

7.2.1 Bronnen

De volgende bronnen worden voor de evaluatie reeds als relevant beschouwd: het beleidsplan Open Science, zoals opgezet in de nota's aan de Vlaamse Regering, relevante regelgeving zoals onder meer vervat in het W&I-decreet, beleidsnota's en beleidsbrieven of beleids- en begrotingstoelichtingen (BBT's) en andere relevante (systeem)evaluaties, de zelfevaluatie en rapporteringsdocumenten. Dit wordt verder verduidelijkt onder sectie 9.2 m.b.t. de beschikbaarheid van documenten. Uiteraard is deze opsomming niet limitatief.

In het kader van deze evaluatie zullen de bevoegde Vlaamse beleidsactoren (in eerste instantie (de dossierbehandelaar(s) bij) het Departement EWI een toekomstvisie betreffende Open Science opstellen. Deze toekomstvisie zal ook als bron ter beschikking gesteld worden aan de evaluatoren (zie sectie 7.2.2) en dient gericht ingezet te worden met het oog op een weloverwogen advies over de toekomst van het Open Science beleid.

³⁵ Voor de interviews met actoren en stakeholders is het belangrijk dat ze niet enkel als geheel/geleding (bv. binnen de governancestructuur) maar ook individueel worden gehoord.

7.2.2 Evaluatoren

Er zullen voor de evaluatie van het Open Science beleid twee types van evaluatoren worden ingezet, met name een externe consultant en een panel van internationale experts. Beide types van evaluatoren voeren onafhankelijk hun eigen evaluatie(s) uit, maar beide processen interageren ook.

7.2.2.1 Externe consultant

Voor de uitvoering van deze evaluatie zal een beroep gedaan worden op een externe consultant. Deze consultant zal worden aangesteld via de aanbesteding van een overheidsopdracht voor de uitvoering van bovenvermelde evaluatie. De consultant zal het Open Science beleid beoordelen conform de evaluatieluiken hoger gedefinieerd en rekening houden met de doelstellingen, de verwachte resultaten van de evaluatie en de onderscheiden evaluatiedimensies.

Van de consultant wordt verwacht dat hij bij de uitvoering van de opdracht de onderscheiden doelstellingen, beoogde resultaten, alsook de evaluatieluiken vertaalt in een eigen concrete en samenhangende aanpak en dit rekening houdend met de onderscheiden evaluatiedimensies. In het werkplan voor de uitvoering van de evaluatie dient de consultant methodologieën³⁶ aan te wenden die tegemoetkomen aan de doelstellingen van de evaluatie en leiden tot de beoogde resultaten ervan. Verder zal de consultant bij de uitvoering van de evaluatieopdracht een beroep moeten doen op verschillende vormen van expertise en diverse stakeholders moeten raadplegen om de opdracht tot een goed einde te kunnen brengen.

De consultant zal de opdracht uitvoeren in samenwerking met een samen te stellen panel van (internationale) experts en gebruik maken van de bevindingen van het panel bij het opstellen van de eindrapportering. Het rapport dat het panel zal opstellen, zal met andere woorden aangewend worden in de finale rapportering van de consultant over de evaluatie van het Open Science beleid en moet ook integraal als bijlage bij deze eindrapportering gevoegd worden.

De consultant moet alle onderdelen van de evaluatie op zich nemen en minstens de bronnen aanwenden die ter beschikking staan van deze evaluatie. Verder moet de consultant in het kader van de evaluatie instaan voor de ondersteuning en begeleiding van het panel van experts en op basis van eigen analyses en bevindingen een programma en evaluatie-opdracht (incl. evaluatie-onderwerpen en/of -vragen) voor het panel uitwerken.

7.2.2.2 Panel van internationale experts

Voor de evaluatie van het Open Science beleid wordt voorzien in een beoordeling door een panel van internationale experts. Het is hierbij in eerste instantie de bedoeling dat de experts worden ingezet om een beoordeling te geven van het toekomstig Open Science beleid. De internationale experts die ingezet zullen worden voor de evaluatie dienen dus kennis te hebben over Open Science. Ervaring hebben met deze materie op het niveau van een regio of land of ruimer is een vereiste.

Praktisch gezien wordt het panel van experts een tweetal dagen ingezet en er worden panelsessies georganiseerd waarin vertegenwoordigers van betrokkenen binnen het Open

³⁶ Minstens de methodologieën vermeld in sectie 7.1

Science beleid gehoord en bevraagd worden, maar waarin dat minstens ook met de (Vlaamse) beleidsmakers (in de ruime zin) gebeurt en met andere stakeholders.

Het panel zal worden ondersteund en begeleid door de consultant die op basis van zijn voorafgaandelijke analyse en bevindingen een tussentijds rapport, een evaluatieopdracht en een concrete set van evaluatievragen voor het panel uitwerkt. Het panel van experts zal zich met andere woorden bij de uitvoering van de eigen evaluatie onder meer baseren op de voorbereidende werkzaamheden van de consultant, maar zal ook andere bronnen kunnen raadplegen³⁷.

De samenstelling van het panel van experts zal gebeuren op basis van suggesties van zowel de dossierbehandelaar(s) van de afdeling Onderzoek³⁸ van het Departement EWI, van vertegenwoordigers binnen de FOSB en het FRDN en eventueel van de externe consultant die voor de uitvoering van de evaluatie zal worden ingezet (zie ook sectie 7.2.2.1)³⁹. De samenstelling van het panel van experts moet gevalideerd worden door de stuurgroep die de evaluatie van het Open Science beleid begeleidt (zie ook sectie 7.2.3.1) en de evaluatiecel van het Departement EWI staat in voor het aanstellen van het panel.

7.2.3 Verloop

De evaluatie wordt begeleid door een stuurgroep waarin vertegenwoordigers van het departement (met name van de evaluatiecel binnen de afdeling Strategie en Coördinatie en van de afdeling Onderzoek) zijn opgenomen. Verder wordt een vertegenwoordiger van de minister in de hoedanigheid van waarnemer opgenomen in de stuurgroep. De externe consultant wordt uitgenodigd om deel te nemen aan de stuurgroep maar maakt er geen deel van uit.

De stuurgroep staat in voor de validatie van de interviewlijsten, tussentijdse resultaten, rapporten en andere stukken, voorstellen en/of andere op te leveren resultaten. De stuurgroep staat in voor het toezicht op en de begeleiding van het evaluatieproces. Dit betekent dat de stuurgroep waakt over het correcte verloop van het evaluatieproces en kan dit zo nodig bijsturen. De stuurgroep bewaakt tevens de kwaliteit van het geleverde werk en hiertoe vindt de rapportering over de evaluatie plaats aan de leden van de stuurgroep.

Tevens ziet de stuurgroep erop toe dat de externe consultant de evaluatieopdracht uitvoert in overeenstemming met de bepalingen van het opdrachtbestek en dat de werkzaamheden resulteren in een eindrapport met concrete aanbevelingen die inpasbaar zijn in de regelgeving.

De werking van de stuurgroep is neergelegd in een huishoudelijk reglement.

Op de eerste stuurgroepvergadering wordt ook het evaluatievoorwerp (in casu vertegenwoordigers van de FOSB en het FRDN) uitgenodigd zodat betrokkenen kennis kunnen nemen van

³⁷ O.a. (beide luiken van) de zelfevaluatie, (samenvattingen van) rapporteringen en documenten in het kader van het Open Science beleid, de toekomstvisie opgesteld door de beleidsmakers, enz.

³⁸ De dagelijkse opvolging van het Open Science beleid en van de beleidsvoorbereiding ter zake situeert zich in de afdeling Onderzoek van het Departement EWI.

³⁹ Bij de samenstelling van het panel dient behalve een evenwicht in expertise ook een genderevenwicht en een geografisch evenwicht te worden nagestreefd.

de aanpak die de externe consultant voor de uitvoering van de evaluatieopdracht voorstelt en ook om een aantal afspraken te kunnen maken.

Vooraleer de stuurgroep de eindrapportering finaal valideert, krijgt het evaluatievoorwerp de mogelijkheid om het ontwerp van eindrapportering na te lezen met het oog op de verbetering van materiële fouten. Vastgestelde materiële fouten moeten altijd verbeterd worden en conclusies of aanbevelingen die erop gebaseerd waren, moeten overeenkomstig aangepast worden. Voor het nazicht met het oog op de verbetering van materiële fouten krijgt het evaluatievoorwerp een week tijd en de verwachte periode waarin dit nazicht moet uitgevoerd worden, wordt ruim op voorhand aan het evaluatievoorwerp meegedeeld, zodat deze werkzaamheden opgenomen kunnen worden in de eigen planning.

Voor de dagelijkse opvolging van de evaluatiewerkzaamheden is een operationele werkgroep ingesteld. Deze bestaat uit de dossierbehandelaar voor de evaluatie (en zijn/haar back-up) die behoren tot de evaluatiecel en de medewerkers van het departement die bij het Open Science beleid betrokken zijn.

Het (enige) aanspreekpunt (SPOC) voor alle betrokkenen bij de evaluatie is de eerder vermelde dossierbehandelaar voor de evaluatie.

7.2.4 Nazorg

In het kader van de kwaliteitsbewaking en dit zowel wat betreft de dienstverlening van de evaluatiecel aan de beleidsvoorbereidende entiteiten en aan het voorwerp van evaluatie, is het de bedoeling om systematisch na afloop van een evaluatie een kwaliteitscontrole van het proces te maken. Hiervoor zal de evaluatiecel de betrokken partijen bij het voorwerp van de evaluatie uitnodigen, in eerste instantie vertegenwoordigers van de FOSB en het FRDN, voor een nazorggesprek. Dit gesprek staat geheel los van de inhoudelijke uitkomst van de evaluatie, het gaat hier louter over het procesmatige aspect ervan. Uiteraard staat het de geëvalueerde(n) vrij ook hun mening te geven omtrent het inhoudelijke aspect maar dit is hier niet het kader voor.

7.3 Planning

De indicatieve planning voor de verdere voorbereiding en uitvoering van de evaluatie:

- Plan van aanpak, eind januari 2024
- Afstemmen plan van aanpak met betrokken actoren, 7 februari 2024
- Aanbesteding evaluatie-opdracht, tweede helft februari 2024
- Gunning evaluatie-opdracht, eind maart 2024
- Afronding zelfevaluatie, ex-postluik 29 maart 2024, ex-anteluik 19 april 2024
- Start evaluatie, eerste stuurgroepvergadering, begin april 2024
- Ontwerp van tussentijds rapport (door de consultant en) voor de stuurgroep, midden juni 2024
- Tweede stuurgroepvergadering, begin juli 2024
- Expertpanel, 29 en 30 augustus 2024
- Ontwerp van eindrapportering voor de stuurgroep, eind september 2024
- Derde stuurgroepvergadering, begin oktober 2024
- Nazicht van het ontwerp van eindrapportering op materiële fouten, midden oktober 2024

- Finale versie eindrapportering, eind oktober 2024
- Mededeling van de resultaten aan de directe betrokkenen (conform de communicatiestrategie, zie ook hoofdstuk 10 van dit plan van aanpak) betreffende (de resultaten van) beleidsevaluaties), eind oktober 2024
- Nazorggesprek over het verloop van de evaluatie, december 2024

8 Informeren van en afstemming met het evaluatie-voorwerp

Op 22 december 2023⁴⁰ werd een – online – overlegmoment georganiseerd tussen vertegenwoordigers van de evaluatiecel en van de afdeling Onderzoek van het departement, en vertegenwoordigers van de FOSB en het FRDN. Hierbij werden zowel de evaluatiepraktijk als de grote lijnen voor de aanpak van de geplande evaluatie toegelicht. Op basis van de dialoog tijdens dit overleg werd onderhavig plan van aanpak verder uitgewerkt.

Na validering binnen het departement werd dit uitgewerkte plan van aanpak op 7 februari 2023 op een bijeenkomst van de FOSB toegelicht aan en verder besproken met vertegenwoordigers en betrokkenen van het Open Science beleid. Hierbij werd de mogelijkheid geboden om feedback en opmerkingen op dit plan van aanpak te bezorgen (op de vergadering zelf en ook schriftelijk). Deze elementen werden vervolgens meegenomen in dit plan van aanpak en betroffen onder meer:

- Een opmerking dat er qua infrastructuur niet meer aan een hybride model wordt gewerkt, zoals aanvankelijk aangegeven in de initiële versie van het beleidsplan (zoals vermeld onder sectie 3.2.1.1), maar aan een gefedereerd model. Een verduidelijking hierover is toegevoegd onder sectie 3.2.2.
- De bevestiging dat de methodologie zeker een panel van internationale experts dient te omvatten. In de regelgeving wordt dit vrijblijvend omschreven maar dit is een must voor de evaluatie. Hiervoor zijn de nodige aanpassingen in de tekst, waarbij dit panel nog als voorwaardelijk was aangegeven, doorgevoerd.
- De bespreking van de timing van de evaluatieprocedure, waarbij een expertenpanel in de laatste week van augustus 2024 haalbaar wordt geacht. Hierbij wordt wel gevraagd om deze op korte termijn concreet in te plannen.
- De bevestiging dat de methodologie zeker een benchlearning dient te omvatten. In de regelgeving wordt aangegeven dat de methodologie een benchmarking kán bevatten. Aangezien de evaluatie internationale en Europese ontwikkelingen inzake Open Science dient mee te nemen, wordt dit als een must beschouwd. De nadruk van de evaluatie ligt evenwel op het leeraspect en het opdoen van inspiratie voor de toekomst en niet op het vergelijken van beleid of resultaten. Het Open Science beleid is immers ook buiten Vlaanderen nog in wording en er bestaat eigenlijk amper geconsolideerd beleid hierover. Daarom wordt meer nut gezien in een benchlearning dan in een benchmarking. Hiervoor zijn de nodige aanpassingen in de tekst, waarbij er nog naar een benchmarking in plaats van benchlearning werd verwezen en waarbij deze nog als voorwaardelijk was aangegeven, doorgevoerd.
- Een aandachtspunt dat Europese of internationale documenten over Open Science beleid zich doorgaans op land-/lidstaatniveau situeren en dat hier in de documentenstudie met

⁴⁰ Op 4 juli 2023 werden op de vergadering van de FOSB al een aantal eerste vragen over de geplande evaluatie beantwoord en werden al initiële afspraken gemaakt inzake de op de stellen zelfevaluaties.

de nodige nuance en het nodige inzicht mee moet worden omgegaan. Een verduidelijking hierover is toegevoegd onder sectie 6.1.

- Een opmerking dat bij de interviews actoren en stakeholders niet enkel als geheel/geleding (bv. binnen de governancestructuur) maar ook individueel gehoord moeten worden. Een verduidelijking hierover is toegevoegd onder sectie 7.1. Dit punt wordt ook meegenomen naar het bestek en naar de eerste stuurgroepvergadering waarop de te interviewen gesprekspartners besproken zullen worden.
- De deelnemers aan de FOSB, zowel van de zijde van de overheid als de stakeholders werden gevraagd om suggesties over te maken voor de samenstelling van het panel van internationale experts zodat dit alvast (schriftelijk) geregeld kan worden.

9 Uitvoering en procedureel verloop van de evaluatie

9.1 Algemeen

Zoals aangegeven in de voorgaande secties van dit plan van aanpak (o.a. sectie 7.2.2) wordt voor de uitvoering van de evaluatie onder meer een beroep gedaan op een externe consultant.

De consultant zal worden aangesteld via een aanbestedingsprocedure. Het is de bedoeling betreffende procedure in februari 2024 op te starten. De evaluatiecel van de afdeling Strategie en Coördinatie (ASC) staat in voor het geheel van (de afhandeling van) de aanbestedingsprocedure van de opdracht van de consultant. Dit omvat zowel het voortraject, de eigenlijke aanbestedingsprocedure als de opvolging van de uitvoering van de opdracht.

9.2 Beschikbaarheid van documenten

Volgende informatie zal ter beschikking worden gesteld aan de consultant, hetzij als bijlage bij het bestek, hetzij op de relevante website, hetzij elektronisch op te vragen bij het departement:

- Publieke documenten, of ter beschikking voor het opstellen van de offerte:
 - Publieke documenten in het kader van relevante nota's en mededelingen aan de Vlaamse Regering⁴¹;
 - Het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid en de wijzigingen aan betreffend decreet⁴²;
 - Regeerakkoorden, beleidsnota's en beleidsbrieven, beleids- en begrotingstoelichtingen⁴³;
 - Publieke Informatie inzake het Open Science beleid op de websites van betrokken actoren en stakeholders⁴⁴;
 - Adviezen van VARIO, of andere adviesinstanties m.b.t. Open Science of gerelateerde beleidsonderwerpen;
 - Analyses en rapporten in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging (zie ook sectie 4.1)⁴⁵;
 - Relevante eerdere evaluatierapporteringen⁴⁶;
 - Publieke rapporten van andere beleidsniveaus (Federaal, Europees⁴⁷, internationaal⁴⁸, enz.).

⁴¹ Zie onder meer <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/flemish-open-science-board-fosb-opgericht>, <https://www.ewi-vlaanderen.be/nieuws/open-science-vlaanderen-uitgewerkte-roadmap> of <https://beslissingenvlaamse-regering.vlaanderen.be/?search=Open%20Science>

⁴² Via Vlaamse Codex: <https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1018085¶m=inhoud>

⁴³ Via <https://www.vlaanderen.be/publicaties> of <http://www.vlaamsparlement.be>

⁴⁴ Zie bv. <https://www.frdn.be/>

⁴⁵ Via: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/dossiers/dossiers/de-vlaamse-brede-herooverweging> en <https://fin.vlaanderen.be/externe-studies/>

⁴⁶ Via <https://www.ewi-vlaanderen.be/onze-opdracht/strategisch-beleid/beleidsevaluaties>

⁴⁷ Zie bv. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/open-science_en

⁴⁸ Zie bv. voetnoot 34

- Ter beschikking vanaf de plaatsing van de opdracht:
 - Dossiers voor nota's en mededelingen aan de Vlaamse Regering m.b.t. het Open Science beleid;
 - Rapporteringen volgens de afspraken vermeld in het beleidsplan Open Science;
 - Andere relevante documenten en rapporten in het kader van het Open Science beleid;
 - Relevante eerdere evaluatierapporteringen die nog niet publiek zijn.

10 Gebruik en verspreiding van de resultaten van evaluaties

Zoals vastgelegd in de communicatiestrategie voor beleidsevaluaties⁴⁹ van het Departement EWI, wordt de eindrapportering van een evaluatie pas een maand na de formele oplevering ervan⁵⁰ publiek⁵¹.

In de voorafgaandelijke periode is de eindrapportering vertrouwelijk en wordt het enkel ter beschikking gesteld aan de direct betrokken partijen, nl. de bevoegde minister(s), de leden van de stuurgroep(en) die de evaluatie heeft (hebben) begeleid en (vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp.

Voor de eindrapportering finaal gevalideerd wordt (door de stuurgroep), krijgt (krijgen de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp de mogelijkheid om het ontwerp van eindrapportering na te lezen met het oog op de verbetering van materiële fouten. Vastgestelde materiële fouten moeten altijd verbeterd worden en conclusies of aanbevelingen die erop gebaseerd waren, moeten overeenkomstig aangepast worden. Voor het nazicht met het oog op de verbetering van materiële fouten krijgt (krijgen de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp een week tijd en de verwachte periode waarin dit nazicht moet uitgevoerd worden, wordt ruim op voorhand aan (de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp meegedeeld, zodat deze werkzaamheden opgenomen kunnen worden in de eigen planning.

Bij het finaliseren van de eindrapportering dient rekening gehouden te worden met de door (de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp overgemaakte overzicht van materiële fouten. Eventuele conclusies en aanbevelingen die erop waren gebaseerd, dienen eveneens te worden aangepast. Pas nadat deze aanpassingen zijn doorgevoerd en de stuurgroep deze herwerkte versie heeft gevalideerd, kan de fase van de formele oplevering van de eindrapportering aangevat worden.

In principe kan (kunnen de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp na de afronding van de evaluatieprocedure een beroep doen op de externe consultant om de evaluatie aan (minstens betreffende vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp toe te lichten, conform de hierboven omschreven communicatiestrategie. In het opdrachtbestek voor de aanbesteding van deze evaluatieopdrachten wordt hiervoor een specifieke optie voorzien.

Gedurende de periode van een maand na de formele oplevering van de eindrapportering (cf. supra), krijgt (krijgen de vertegenwoordigers van) het evaluatievoorwerp de kans om formeel te

⁴⁹ Zie <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/strategisch-beleid/beleidsevaluaties/wat-beleidsevaluatie>

⁵⁰ Indien de formele oplevering in juli of augustus plaatsvindt, dan start deze periode van een maand op 1 september (van hetzelfde kalenderjaar).

⁵¹ Het is uiteraard de publieke eindrapportering die wordt bekendgemaakt op de website van het Departement EWI. In de publieke eindrapportering zijn vertrouwelijke bedrijfs-, persoonsgegevens en andere vertrouwelijke gegevens verwijderd of onleesbaar gemaakt. Welke stukken op de EWI-website worden geplaatst, staan opgesomd in eerder vermelde communicatiestrategie (zie <https://www.ewi-vlaanderen.be/wat-doet-ewi/strategisch-beleid/wat-beleidsevaluatie>). De (voor zover van toepassing) niet-publieke versie van de eindrapportering blijft ten allen tijde vertrouwelijk.

reageren op de evaluatieresultaten en deze formele reactie over te maken aan de bevoegde instanties (i.e. de bevoegde minister(s) en het Departement EWI).